

Recht van reactie.

Zelfs onder de meest schokkende gebeurtenissen kan de mensch het discours over zichzelf moeilijk staken. Het is een punt van gesprek geweest onder de christenen, welke houding nu eigenlijk een geloovige paste bij een luchtbombardement en tijdens een evacuatie. Je hadt van die menselijke pantserwagens, die beweerd, dat als je geloof maar echt was, je „glashard“ moest blijven wat er ook zou gebeuren. Deze stemming van onvervaardheid wilden zij, met de binnelijke bescheidenheid ons allen eigen, ook anderen opleggen. Lieve kinderen Gods, die benauwd en geschokt waren door de rampen die hen troffen, werden door deze „sterken“ berispt, zoo niet gehekeld: waar is nu uw geloof? Hun situatie was niet benijdenswaard, de bommenwerpers daverden boven hen en zulk een menselijke pantserwagen dreef hen bovendien in den hoek. Nu de eerste storm is uitgeraasd, vragen zij zich mogelijk beschaamd af of God in hun angsten en tranen mogelijk het „Mené teké!“ op hun ziel heeft geschreven.

Het komt mij voor, dat aan de onmiddellijke reactie op buitengewone gebeurtenissen niet zulk een groote waarde moet worden toegekend als wij weleens geneigd zijn om te doen. Als iemands psychische constitutie medebrengt, dat hij direct afreageeren kan, dan is dit voor hemzelf ongetwijfeld het beste. De wijze, waarop hij de dingen verwerkt, is daarbij tenslotte bijkomstig. Ik heb steeds tot de menschen gezegd: Wil je huilen, huil! Wil je fluiten, fluit! Ben je bang, heb dan den moed om bang te zijn en geneer je niet voor een ander. God de Heere kijkt er heusch niet naar of wij ons wel flink houden. Hij ziet in oneindig erbarmen naar op dezulken die NEDERIG knielen. Tracht nooit uw stemming aan anderen op te dringen, ook niet uw stemming van verbijzeling en verootmoediging. Er zijn ook menschen die vertraagd reageeren. Schijnbaar onbewogen maken zij de ijselijkste dingen mede, pas later gaan die door hun ziel heen. Deze menschen van de vertraagde reactie hebben het gewoonlijk zwaarder te verduren dan de anderen, die terstond de gebeurtenissen in hun stemming kunnen verwerken. Als zij straks in den put zitten, betwist dan in de mees-terachtigheid, die wij ons allen gaarne over het gemoed van den ander aanmatigen, hun de tranen en de bittere verscheurdheid der zielen niet.

Want verwerken moeten wij de dingen die wij beleefd hebben, wij allen moeten dat. Daar is een tijd om te weenen, zegt de Prediker. Wie niet reageert is een doode, met wien ik voor nog zooveel in de wereld niet zou willen ruilen. Jezus heeft niet de onaandoenlijken zalig gesproken, Hij heeft den treurenden Zijn heil toegezegd. Laat u toch niet vangen in de ijdele voorstelling alsof iemands geloof hem zou verplichten een soort van heldenrol te spelen. Tracht u niet op te schroeven tot een houding alsof deze dingen u niet zouden raken. Het geloof is niet een worstende greep, waarin uw ziel gesmoord wordt, het schenkt juist aan de ziel die gevoeligheid waardoor zij zich uitlen kan. Denk slechts aan de onvergelykelijke psalmen, waarin het hart zooveel troost vindt in deze dagen. God is niet de God van helden en heldinnen, van mijnheeren en mevrouwen naar den geest, van stoicijnen en glasharden, Hij is de Heere van dat arme en ellendig volk dat ondanks alles op Zijn Naam vertrouwt.

Reageeren mogen wij, reageeren moeten wij. De menselijke ziel moge weinig recht vinden in de wereld, zij vindt recht bij God. Maar onze reactie moet staan onder de tucht van Gods Wet en onder de leiding van Zijn Geest. Ook nu blijft het woord der Schrift van kracht: alle bitterheid en toorn en gramschap zij van u geweerd met alle boosheid. Onze dappere soldaten mogen de wapens gestrekt hebben, één overwinning blijft Gods volk voorbehouden. De overwinning waarvan het Heilige Boek spreekt: Wordt van het kwade niet overwonnen, maar overwin het kwade door het goede!

Van deze zegepraal heeft Salomo gewaagd, toen hij schreef: Die zijn geest beheerscht, is sterker dan die een stad inneemt!

Ik weet het wel, deze kracht hebben wij zoo maar niet. Het zal u wel gegaan zijn als mij, wij zijn in de afgelopen dagen onszelf tegengevallen. Dit is wel een beschamende, nochtans een nuttige en gezegende ervaring. Voor God behoeven wij — den Ontfermer zij dank! — geen helm op te zetten en geen houding aan te nemen. Wij behoeven voor Hem niet kranig te zijn, wij mogen beven en sidderen voor Zijn heilig Aangezicht. Tot die kleinen, die voor Hem gebeefd hebben, zal Hij Zijn gunstrijk Aanschiën wenden. Gebogen in het stof voor Hem, zullen zij — als het moet — staan voor de menschen. En hoe ook innerlijk bewogen, zullen zij belijden: ik heb het geloof in God behouden!

N. B.

liepapiereen komen overeen met die hem in Elius Grajus herkennen, een beroemd Overste uit 't Grieksche keizerrijk.....

Wat wil toch die Bilderdijk met dat eeuwenoude geslachtswapen?

Waar haalt de man den onzin vandaan? Enkel maar ijdelheid, zegt Dr Van Vloten, die een belangrijk deel van zijn leven verknood heeft om Bilderdijk bij ons volk in discrediet te brengen.

We zullen de zaak even op den keper bezien, ze is de moeite wél waard.

Juist voor de geboorte van zijn zoon heeft Bilderdijk een romance gedicht, getiteld „Elius“. Het verhaal speelt in de dagen toen het Christendom Noord-West-Europa doordrong.

Over dat gedicht schrijft Bilderdijk aan zijn uitgever:

„De oude chronieken vertellen, dat Jonkvrouw Beatrix, in 't Duitsche „Helle“, na den dood van haar vader Diedrich, de laatste Voogd van Kleve en Heer of Grave van Teisterbant, die uit het geslacht der Ursinen gesproten en een braaf ridder was, op een tijd op den brug te Nimwegen zittende, een ridder den Rijn in een schuitje zag afzakken, getrokken door een zwaan, die daar met gouden keten aan vast gemaakt was; hebbende hij een gouden zwaard in de hand, een gouden jachthoorn om het lijf hangen en een gouden ring aan den vinger; en dat die ridder, Elius van Grull genoemd, de Vorstin beschermde tegenover haar vijanden, haar behaagde en trouwde, groote overwinningen op de Friezen, Saxen, Thuringen en de ongelooften behaalde..... en voor of in Naibo aan zijn wonden overleden is.....“.

Welnu in dezen ridder Elius, ridder zonder vrees of blaam, strijdt het Christendom tegen het heidendom en overwint het licht de duisternis, het Kruls van Christus het heidensch godendom.

We gaan dus al iets van dien naam „Elius“ begrijpen.

Het houdt toch wel wat méér in dan enkel maar „ijdelheid“.

Intuïtief grijpt Bilderdijk in de naamgeving van zijn zoon terug op den oorsprong van het Christendom in Noord-West-Europa. Het is alsof bij het wegzinken van het Christendom in zijn dagen Bilderdijk heen wijst naar het begin, toen dat Christendom de Noordelijke landen vrij maakte van het brute en donkere geweld van het paganisme.

Hier worstelde de geest van Bilderdijk met zijn tijd van apostasie, van afval.

In de naamgeving van zijn zoon is hij profeet over zijn tijd en medemenschen.

Bilderdijk zingt zijn romance... — het is naar den vorm van zijn tijd — maar de inhoud is profetisch, gaat dwars tegen den tijdstroom in, roept terug naar de adellijke afkomst van het gekerstende Europa.

Bilderdijks Elius, dat de dichter zelf een van zijn beste werken achtte, is een dichtstuk dat er wezen mag.

Toch is er, voor wat den literairen vorm betreft, kritiek — en terecht — op uitgeoefend.

Dr Pierson zegt er van: „Bilderdijk heeft zijn „Helle“ door de scherpe punt van zijn persoonlijke ijdelheid gewond en zij is in slaap gevallen en gebleven...“ Hij bedoelt hiermede, dat Bilderdijk het slot van deze romance bedorven heeft, door er subjectief zijn eigen geslachtsroem in te verheerlijken. Immers Elius heeft in zijn eigen zoon:

O God! hij draagt zijns vaders hart,
En wat hem ook bejagent,
Ik zie, want uw belofte staat,
Ons bloed in hem gezegend.

Ik zie een nieuwen dageraad —
Daar rijst gij! maak u vaardig!
U spel ik, Kind van onze hoop!
o, Wees uw naam slechts waardig.....

Is dat alles slechts „ijdelheid“?

Alleen wie op den buitenkant, op den vlak-mensche-lijken kant let, kan zoo spreken.

Literair moge hier in een subjectief slot een mis-greep tegen de wetten der aestetica zijn gepleegd, Bilderdijk is tenslotte méér dan kunstenaar en zijn ziel en zijn hart roepen hier vol helmwee om de jeugd-kraacht van het Christendom uit de middeleeuwen, opdat het in de donkere dreiging van een modern heidendom gestand moge blijven.

Méér profeet dan kunstenaar.

„En hij noemde zijn naam Elius...“

Ja wel, maar we zijn hier in Holland en daarbij past de „knusse binnen huiskessfeer“ en géén oud-testamen-tische allures!

Er wordt een wiegje gereed gemaakt. Is dat niet echt iets voor de binnenkamer. Wat heeft het Oude-Testament daarmee van doen?

En... hoe zal het kleintje heeten?

Dat heeft men ook aan de wieg van den zoon van Zacharias gevraagd en bijna had Johannes de Dooper Zacharias geheeten. Het is immers een familiezaakje, zoo'n naamgeving?

Maar Bilderdijk heeft profetenbloed in de aderen. Hij is niet de man van het knus hollandsch binnen-huisje, waar de vader de voeten in de pantoffels steekt, zijn lange gauwenaar stopt en zich zet tot het schrij-ven van een „geboortevaers“.

Dat laat Bilderdijk aan Van Lennep, Van der Palm, Rheinvis Feith e.a. over,

die hun ziel den moloch van den tijd geofferd hadden en dus niet anders over hielden dan een binnenhuiskes-ziel.

De „profeet“ staat buiten en boven dit alles. Profeten staan niet in knusse binnenhuiskes, zij staan op de wereldmarkt en de lijken der laatste profetische getuigen worden niet gevonden in een woon-kamer, zelfs niet in een slop, maar op de breede stra-ten van de wereldstad Babylon.

Dáár stond eenmaal de profeet Hosea, de man met het warm priesterlijk hart, die evenals Bilderdijk zóó fél gehaat heeft, omdat hij zoo onuitsprekelijk heeft lief gehad; die in zijn profetisch zeggen ook minder gedacht heeft aan stijl en vorm dan aan inhoud, die niet geschaafd en gepolijst heeft, maar gehouwd en gehakt, wiens gedachtegang de universele wereld omvat heeft en daarom in fantastische kleuren en apocalyptische beelden gericht en genade heeft aan-gekondigd, de man, die ook met zijn uitspreken van wat de hoogste Inspiratie hem te zeggen gaf, de taal-regels heeft doorbroken en bliksemstralen naar alle kanten heeft doen uitschieten om zijn volk wakker te schudden uit den diepen slaap der zonde. En die de drie kinderen, die hem geboren werden, geen binnen-huisnamen schonk, maar ze noemt met namen die van de daken zouden worden uitgeroepen en die héél een volk aangingen, namen, die profeteerden, dreigden, lokten:

Jisraël: „De Heere verstrooit!“
Lo Ruchama: „Geen ontferming meer!“
Lo Ammi: „Mijn volk niet meer!“
Dát is naamgeving eens profeten...

Wanneer de schoondochter van Elia, de huisvrouw van den ontrouwen priesterzoon Pinehas, in barens-nood sterven gaat, is nóg haar hart vervuld — niet van eigen huiskelijke misère, zelfs niet van de ramp-zaligheid van haar man — maar van het leed en de ellende van geheel haar volk, van de kerk Gods, en haar laatste woorden in snikken gebroken, zijn: „het jonkske zal Ikabod heeten, want de eere is weg-gevoerd uit Israël...“

Zoo is de naam Elius een bazuinstoot van den profeet, waarmede hij zijn volk wil wakker schudden uit zijn narcotischen slaap, waarin de valsche revo-lutiezing het bewusteloos gemaakt heeft.

Elius.... Een noodkreet: Keer terug mijn volk. Gij zult een christennatie zijn of gij zult niet zijn!

Maar ons volk heeft niet gehoord. Het was al te ver op het pad des doods.

Bilderdijk heeft geklaagd: „te moeten leven onder mijn eigen volk is mij een hel geworden“.

Want hij zag den grooten val aankomen:

'k Heb het vallen
Van uw wallen,
Hollands Illum voorspeld;
'k Zag het blaken
Van uw daken,
En uw Hectors neergeveld.

De ingewanden
Voelde ik branden
En verteeren van die vlam;
'k Riep, ik weende,
Ja, 'k versteende,
Maar de dag des jammers kwam...

Bilderdijk heeft profetisch den toestand doorzien. Als banneling heeft hij den vernederenden ondergang van ons volk in den vreemde aanschouwd en hoe heeft de edelmoedige ziel van dezen grooten Nederlander zich in smart nedergebogen, toen hij, buiten de grenzen van zijn eigen land, klagen moest bij de aanschou-wing van de Nederlandsche vrijheidsmaagd:

Met opgescheurde borst en losgereten haren,
Van 't Staatlijk Opperkleed en helm en krans
[beroofd,
Steunt Neerlands Maagd in 't prangest
[zielsbezwaren,
Met d' afgematten arm het nederziggend hoofd.

Heur overvloed, weleer de steun van haar vermogen,
En de afgod, waar heur hart zich weeldrig op
[verliet,
Ligt uitgeput, verspild, gehongerd, uitgezogen,
En de aarde, waar ze op rust, is zelfs Haar eigen
[niet...

En toch bleef er hoop.
Nederland ging door de diepste diepten.
De ijzeren druk van de fransche overmacht perste ons volk uit, tot de dood nabij scheen. Onze jongelingen verbloeden straks op de Russische slagvelden.

Maar op de gedenknaald te Scheveningen staan de gedenkwaardige woorden: „God redde Nederland“.

Bilderdijks stem heeft niet tevergeefs geklonken, al vond zij ook ná het herstel geen resonans in de officiële kringen van Kerk en Staat. Zij vond een klankbodem in het beste deel van ons volk. Straks zitten in de sombere kamer te Leiden in letterlijken zin (bij gebrek aan stoelen!) aan Bilderdijks voeten, Da Costa, twee zoons van Van Hoogendorp, Groen van Prinsterer, Abraham Capadose, Elout, De Clerck e.a. Bilderdijks Elius heeft niet tevergeefs weerklonken. Zoals nóóit de stem van den profeet, die zijn hoogste roeping getrouw bleef te vergeefs kan zijn!

RUDOLF VAN REEST.